

Professori Pertti Toukomaan esitelmä sukkokouksessa 14.6.2014 Suomenlinnassa
Kuka oli Henrik Henrikinpoika - Erik Stenrothin isän arvoitus

Erik Stenrothin arvoitusta olen yrittänyt ratkoa jo yli 10 vuoden ajan. Työ alkoi yhdessä Reijo Niemen (Kvartetto/Henrik 923) kanssa, joka oli tutkinut Erikin sotilasuraa ja sen yhteiskunnallista taustaa. Jo selvitystyön alkuvaiheissa näytti ilmeiseltä, että kyseessä on tavalla tai toisella "isättömäksi" jäänyt poika, jolla kuitenkin oli vaikutusvaltaisia suojelijoita, "patronuksia", jollaiset siihen aikaan olivat lähes välttämättömiä urakehityksen kannalta. Osoituksena siitä oli esimerkiksi Erikin pääsy voluntaariksi ratsuväkeen, lähinnä aatelisille varatulle upseerikoulutuslinjalle, mikä aatelittomalta vaati todella vahvaa taustaa ja tukea.

Aluksi lyhyesti menetelmästäni. Se on ollut sellaista, mitä ennen kutsuttiin salapoliisityöksi. Nykykielellä salapoliisienkin työskentely on profiloitua, minkä perusteella päästään tekijän jäljille. Kuka oli Erik? Mistä hän oli lähtöisin? Keitä olivat hänen vanhempansa? Keitä hänen tukijansa eli patronukset? Mahdollisia viitteitä hahmottamalla pala palalta olen pyrkinyt luomaan Erikin profiilia. Tässä olen käyttänyt saatavilla olevien dokumenttitietojen lisäksi psykologiaa, olenhan tieteelliseltä peruskoulutukseltani psykologi. Tutkimusotteeni on siten ollut psykologista sukututkimusta. Se lähenee historiantutkimuksessa uutena virtauksena esiin nousutta psykologiaa, joka käyttää psykologian teorioita ja menetelmiä historian ilmiöiden selvittelyssä ja tulkinassa. Vastaavasti voisi tutkimusotteestani käyttää nimitystä psykogeneologia.

Tämä on jatkoa aikaisemmille selvityksilleni, joista ensimmäinen käsitteli helsinkiläiseen raatimiessukuun kuulunutta, avioliiton kautta Jämsän ruustinnaksi siirtynyttä Elsa Steeniä (n. 1656-1725) Erikin ja hänen lastensa perhekummiin "kantaäitinä" (artikkelit, <http://www.stenroth.net>). Langat Erikin puoleisen sukutaustan omaaviksi katsotuista kummeista kun lähes poikkeuksitta johtivat Elsa Steeniin. Viimeisin, tämän vuoden toukokuussa Kivenjuuret-lehdessä julkaistu kirjoitus "Suvun tausta Erik Stenrothin lasten ja lastenlasten etunimissä" johtaa olettamukseen, että Erikin isän nimi olisi mahdollisesti Henrik.

Elsa Steenin äidin Elisabeth Erikintytär Forsteenin (k. 1682) veli Henrik Henrikinpoika (k. 1689) kuului Helsingin mahtimiehiin toimien mm. porvariston oltermannina, herrainpäivämiehenä, kirkkoväärtinä ja lopuksi myös raatimiehenä. Hän omisti muutaman talon ja osuuden laivasta Helsingissä sekä maatilan Helsingin pitäjässä. Hänen vanhin poikansa, varakas kaupapori Henrikinpoika nuorempi, josta kirkonkirjoissa käytettiin lisänimeä "Unge" (k. 1687) avioitui vuonna 1680 raatimiehen tyttären Elisabet Erikintytär Gynterforsin (k.1698), kanssa, joka silloin käytti sukunimeä Svinfotent.

Heidän avioliitostaan syntyi kirkonkirjojen mukaan neljä lasta. Kaksi lapsista kuoli aivan pieninä, mutta kaksi muuta esiintyy vuosien mittaan lukuisissa raastuvanoikeuksien pöytäkirjoissa perintö- ja huoltajuuskiistoissa. Toinen heistä, Henrik on syntynyt 12.10.1684, mutta toisen, Erikin nimeä ei löydy Helsingin kirkonkirjoista (ks. HisKi-tiedosto). Sen sijaan on kaksi yhtä aikaa elossa olevaa Johan-nimistä poikaa, edellinen syntynyt 4.5.1686 ja jälkimmäinen isän kuoleman jälkeen 17.1.1688. Tässä on ilmeisesti virhemerkintä, sillä toisen heistä täytyi olla raastuvanoikeuksien asiakirjoissa mainittu Erik.

Oliko siis "Unge" Henrik Henrikinpoika Forsteen Erik Stenrothin isä? Erik Stenrothin syntymäajasta ei ole varmaa tietoa. Tavallisimmin tulevat esiin vuosiluvut 1687 ja 1688. On otettava huomioon, ettei luvun esiintymisen yleisyys vielä ole tae sen oikeellisuudesta, koska sukutiedoissa usein lainaillaan toisiaan, jolloin lähdetietojen virheet kumuloituvat. Sukukirjassamme "Intermezzossa" (2006) esitetään ikään kuin kuriositeettina Laukaan kirkkoherran Otto Adolf Stenrothin (1834-1906) ilmoittama vuosiluku 1686 isänsä isoisän syntymävuodeksi. Oliko mahdollista, että Otto Adolf Stenrothilla oli ollut jotain sellaista perimätietoa Erikistä, mitä ei näy asiakirjoista? Psykologisen sukututkimuksen kannalta tätä kannattaisi edelleenkin selvittää.

Helsingin Raastuvanoikeuden pöytäkirjassa 14.5.1698 todetaan, että liikemies Arvid Bergmanin leski Lisen (Elisabet) Gynterfors, joka vastikään oli kuollut, oli esittänyt raatimies Gabriel Henrikinpojan (Elsa Steenin äidin veljen, k. 1720) läsnäollessa viimeisenä tahtonaan, että rovasti ja kirkkoherra, korkeasti oppinut maisteri herra Georg Kijhl ottaisi hänen kahden alaikäisen poikansa, jotka hän oli saanut edesmenneen ensimmäisen miehensä kauppias Henrik Henrikinpojan kanssa, holhouksen ja huoltajuuden (Förmynderskap och Curatoriet).

Huoltajuusasiaa käsiteltiin useammassa istunnossa, koska raatimies Gabriel Henrikinpoika vastusti Henrik Henrikinpojan poikien huoltajuuden myöntämistä sisarensa Elisabet Henrikintytär Forstenin tyttären Elsa Steenin aviomiehelle Georg Kijhlille. Siihen aikaan leskeksi jäänyt nainen ei voinut jäädä yksinhuoltajaksi, vaan alaikäisille lapsille määrättiin oikeuden päätöksellä miespuolinen huoltaja. Tavallisesti tämä oli lähisukulainen tai uusi aviomies, jos leski avioitui uudelleen.

Pöytäkirjasta löytyy maininta, että Georg Kijhl on todettu raittiaksi, rehelliseksi ja kaikin puolin kelvolliseksi mieheksi, joten ehdot nuoremman Henrik Henrikinpojan poikien Henrikin ja Erikin huoltajuudelle ja Elisabet Gynterforssin viimeisen tahdon toteuttamiselle täytyivät. Samanlaisen arvion rehellisyydestään ja kunnollisuudestaan oli yhdeksän vuotta aikaisemmin (5.8.1689) saanut myös porvari Arvid Bergman, joka oli saman vuoden tammikuussa avioitunut leskeksi jääneen Elisabeth Gynterforsin, Erikin ja Henrikin äidin, kanssa. Arvid Bergman sai oikeuden hoidella myös kuolinpesän asioita. Siinä tapahtui ilmeisesti jotain epäselvyyksiä, sillä raastuvanoikeus istunnossaan 7.8.1689 julisti Henrik Henrikinpojan kuolinpesän "Concursus Creditorum" -tilaan.

Helsingin raastuvanoikeuden pöytäkirjassa 1.7.1707 todetaan, että käkisalmelainen kauppias Caspar Ewerding on ostanut edesmenneen kauppias Arvid Bergmanin kasvattipoikien Erik ja Henrik Forsteenin talon. Helsingin pormestari toteaa 26.8.1707 nämä pojat täysivaltaisiksi (Self Myndige). Koska 21 vuoden ikärajan saavuttaneen täytyy olla syntynyt viimeistään elokuussa 1686 tulkitsen, että 4.5.1686 syntynyt lapsi on oikeuden pöytäkirjoista ilmenevältä nimeltään Erik. - Otto Adolf Stenroth näyttää sittenkin olleen oikeassa!

Kauppaa puidaan vielä useissa istunnoissa, joten talosta saatavat rahat todennäköisesti hupenevat lukuisista perintöriidoista syntyneisiin velkoihin. Siihen aikaanhan ei maatiloja yleensä saanut lohkoa, vaan muiden kuin tilan saajan perintöosuudet oli jaettava rahana tai muuna omaisuutena. Erik koki lapsuutensa aikana paitsi lukuisia ja jatkuvia perintöriitoja, myös huoltajan, isäpuolen vaihdoksia. Hänen äitinsä kuoleman jälkeen Elsa Steen, rovasti Kijhlin puoliso, toimi hänen kasvatusäitinään. Näyttää myös siltä, että raatimies Gabriel Henrikinpoika, Erikin isänisän veli, on jossain vaiheessa toiminut hänen huoltajanaan.

Erikin veljen, Henrik Forstenin vaiheista tiedetään, että hän asui kasvatusisänsä Georg Kijhlin kuoleman jälkeen Helsingissä ja sai 20-vuotiaana kauppaporvarin oikeudet, takaajanaan Gabriel Forsten. Jo 27-vuotiaana hänet nimitettiin porvariston oltermanniksi. Mahdollista on, että Erik olisi siirtynyt asumaan Georg Kijhlin veljen, nimismies Johan Kijhlin omistamaan Ruotsulan rustholliin. Suomen Asutuksen Yleisluettelossa on Ruotsulasta vuosien 1710-1712 kohdalla merkintä " Erik drg, tienar i Åbo stad". Tjäna-verbiä käytettiin yleensä asepalvelusta osoittamassa, ja Erik Stenrothin tiedetään olleen voluntaarina niihin aikoihin Hämeen-Uudenmaan rakuunarykmentissä. Ehkä koulutusta annettiin Turussa?

Varsin mahdollista on, että Erikin ottaman Stenroth-nimen jälkiosa tulee Ruotsulan ruotsinkielisestä nimityksestä, sillä Ruotsulan asukasluetteloistakin löytyy Rooth-nimisiä. Varsin yleinen käytäntö säätyläisperheissä oli, että kasvattilapset ottivat kaksiosaisen sukunimen, jossa toinen osa tuli biologisilta vanhemmilta, toinen osa kasvatuskodista. Ehkä Erik halusi korostaa myös kasvatusäitinsä, isänsä serkun Elsa Steenin merkitystä?

Erikin äidin puoleiset sukujuuret lähtevät Ruotsista. Äiti Elisabeth Erikintytär Svinfot, myöh. Gynterfors avioitui 16.11.1680 Helsingissä porvari Henrik Henrikinpoika "Unge" Forstenin kanssa ja toisen kerran 23.1.1689 porvari Arvid Bergmanin kanssa. Hänen isänsä Erik Gynthersson (Ericus Gyntheri Roslagus, k. 1667) toimi Helsingin raatimiehenä 1647-1667 sekä valtiopäivämiehenä 1642 ja 1650 ja tämän isä Gynte Eriksson (Gyntherus Erics Svinfot, k. 1628), jonka lanko Anders Larsson Ehrendt (k. 1642) oli Helsingin ensimmäinen pormestari, toimi kirkkoherrana Ruotsissa. Gynte Erikssonin äidin Abluna Mårtensdotter Buren, gävleläisen porvari Mårten Siggesson Buren tyttären kautta sukujuuret johtavat Ruotsin sukukirjaklassikon esittelemään Bure-sukuun.

Pertti Toukomaan Kvartetto/Henrik 440